

“O‘ZBEK EPIK DOSTONLARI VA XALQ OG‘ZAKI IJODINING BADIY VA MA’NAVIY AHAMIYATI

Jizzax davlat pedagogika universiteti
filologiya fakulteti xorijiy til va adabiyoti: I
nqliz tili yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Tursunova Visola Behzod qizi

visolaturunova05@gmail.com

+998991947471

Annotatsiya

Ushbu maqola o‘zbek epik dostonlari va xalq og‘zaki ijodining badiiy va ma’naviy ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada dostonlarning shakllanishi, ularning tarixiy va madaniy merosdagi o‘rni, shuningdek, xalq og‘zaki ijodining milliy ruhiyat va ijtimoiy tafakkurga ta’siri yoritiladi.

O‘zbek epik dostonlari qadimdan avlodlardan avlodga yetib kelgan boy ma’naviy meros hisoblanadi. Ular nafaqat tarixiy voqealarni yoritadi, balki axloqiy qadriyatlar, insoniy fazilatlar va milliy identitetni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, xalq og‘zaki ijodi orqali yosh avlod ijodiy tafakkur va madaniy ong bilan tanishadi.

Maqola maqsadi – epik dostonlar va og‘zaki ijodning badiiy, ma’naviy va tarixiy ahamiyatini o‘rganish, ularning zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rnini tahlil qilishdir.

Kalit so‘zlar

O‘zbek epik dostonlari, Xalq og‘zaki ijodi, Ma’naviyat, Tarixiy meros, Badiiy ifoda, Milliy identitet, Dostonlar, Qadimiy an’ana, Ijtimoiy tafakkur, Estetik qiymat

O'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodi milliy adabiyotning eng qadimiy, boy va ta'sirchan shakllaridan biridir. Ular nafaqat tarixiy voqealarni, xalqning urf-odatlarini va qadriyatlarini saqlab keladi, balki milliy ruhiyatni shakllantirish, insoniy fazilatlarni targ'ib qilish va jamiyat tafakkurini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Qadim zamonlardan buyon dostonlar xalq og'zaki ijodining asosiy shakli bo'lib, avloddan-avlodga yetib kelgan boy ma'naviy meros sifatida e'tirof etilgan.

O'zbek epik dostonlari odatda tarixiy voqealar, qahramonlik, fidoyilik va axloqiy qadriyatlar orqali shakllanadi. Masalan, **“Alpomish”**, **“G'arib va Shahlo”**, **“Ko'ro'g'li”** kabi dostonlar milliy adabiyotimizning eng yorqin namunalari bo'lib, ular xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlarini va ma'naviy qadriyatlarini saqlab qolishga xizmat qiladi. Ushbu dostonlar orqali xalq o'z tarixini va ma'naviy merosini yosh avlodga yetkazadi, ularning milliy o'zlikni anglashini va tarixiy tafakkurini shakllantiradi. Shuningdek, bu dostonlar orqali insonning olijanob fazilatlari, masalan, mardlik, sadoqat, adolatparvarlik, sabr-toqat va mehr-muhabbat kabi xislatlar targ'ib qilinadi.

Xalq og'zaki ijodi jamiyatning ijtimoiy va ma'naviy hayotini aks ettiradi. Og'zaki ijodiy an'analar orqali xalq o'z kechinmalarini, urf-odat va qadriyatlarini ifodalaydi. Bu jarayon yosh avlodni tarbiyalashda, ularda axloqiy va ma'naviy fazilatlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Og'zaki ijodiy an'analar milliy adabiyotga boy badiiy ifoda vositalarini olib kiradi, dostonlarni yanada estetik va ta'sirchan qiladi, so'z san'ati, ritm va ohang orqali o'quvchida chuqur hissiy tajriba uyg'otadi.

O'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodi nafaqat tarixiy va ma'naviy ahamiyatga ega, balki badiiy jihatdan ham o'zbek adabiyotining rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ular obraz yaratish, metafora va tashbeh orqali o'quvchida hissiy tajriba uyg'otadi. Shu tariqa, dostonlar xalqning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va adabiyotning badiiy boyligini oshiradi.

Bundan tashqari, dostonlar orqali tarixiy shaxslar va voqealar bilan tanishish imkoniyati yaratiladi, bu esa yosh avlodda milliy tarixga hurmat, vatanga sadoqat va o'zlikni anglash kabi qadriyatlarni shakllantiradi. Og'zaki ijod shakllari hamisha jamiyatning ruhiy hayotini boyitib, yangi she'riy va badiiy shakllarning paydo bo'lishiga zamin yaratgan. Shu sababli, o'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodi nafaqat adabiy boylik, balki milliy ong va madaniyatning ajralmas qismi sifatida qadrlanadi.

Ushbu maqolada o'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodining badiiy va ma'naviy ahamiyati keng yoritiladi. Maqolada dostonlarning shakllanish jarayoni, ularning milliy ruhiyatni shakllantirishdagi roli, jamiyat tafakkuriga ta'siri, shuningdek, badiiy va estetik xususiyatlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, maqola yosh avlodni epik dostonlar va og'zaki ijod bilan tanishtirish, milliy merosni qadrlash va madaniy ongini oshirishga xizmat qiladi.

O'zbek epik dostonlari tarixi va shakllanishi

O'zbek epik dostonlari xalq adabiyotining eng qadimiy va boy shakllaridan biri bo'lib, XIII asrdan boshlab shakllana boshlagan. Dostonlar tarixiy voqealar, qahramonlik, fidoyilik va axloqiy qadriyatlar orqali o'zbek xalqining tarixiy va madaniy hayotini aks ettiradi. Ular avloddan-avlodga og'zaki tarzda yetib kelgan bo'lib, har bir davrning o'z badiiy va ma'naviy xususiyatlarini o'zida mujassam etgan.

Klassik epik dostonlar, masalan, "Alpomish", "G'arib va Shahlo" va "Ko'ro'g'li", o'zbek xalqining tarixiy voqealarini, urf-odatlarini va axloqiy qadriyatlarini saqlab kelgan. "Alpomish" dostonida qahramonlik, sadoqat va fidoyilik qadriyatlari orqali o'quvchiga ma'naviy va axloqiy saboqlar beriladi. Shu tariqa, dostonlar nafaqat badiiy asar sifatida, balki tarbiyaviy vosita sifatida ham xizmat qilgan.

XIII-XVIII asrlarda epik dostonlarning shakllanishi davomida xalq ogʻzaki ijodi muhim rol oʻynadi. Ogʻzaki ijod orqali hikoyalar, rivoyatlar va dostonlar avloddan-avlodga yetkazilib, har bir davrning tarixiy va madaniy sharoitlariga moslashib borgan. Shu bilan birga, ogʻzaki ijod orqali xalq oʻz tarixini, qahramonlik anʼanalarini va axloqiy qadriyatlarini saqlab qolgan.

Oʻzbek epik dostonlarining shakllanishida milliy til va ifoda vositalari ham katta ahamiyat kasb etgan. Dostonlar oʻzbek tilining boyligi, musiqiyliigi va badiiy ifoda vositalarini namoyon qilgan. Bu esa dostonlarni nafaqat oʻqish, balki eshitish va his qilish uchun ham taʼsirli qilgan. Shu tariqa, dostonlar xalq ijodining estetik va maʼnaviy qiyofasini yaratishda asosiy vosita boʻlgan.

Tarixiy jihatdan, epik dostonlar faqat milliy voqealarni yoritib qolmagan, balki xalqning ijtimoiy hayoti, urf-odatlar va maʼnaviy qadriyatlarini ham aks ettirgan. Ular orqali yosh avlod oʻz tarixini, xalq qahramonlarini va ijtimoiy hayotning qadriyatlarini anglab yetgan. Shu bilan birga, dostonlar xalq ogʻzaki ijodining boy badiiy uslublarini rivojlantirishga xizmat qilgan.

Xalq ogʻzaki ijodining badiiy va maʼnaviy ahamiyati

Xalq ogʻzaki ijodi oʻzbek adabiyotining eng qadimiy va boy shakllaridan biri boʻlib, milliy madaniyat va maʼnaviyatni shakllantirishda markaziy rol oʻynaydi. Ogʻzaki ijod nafaqat dostonlar, balki hikoyalar, rivoyatlar, maqollar, qissalar va qoʻshiqlar orqali avloddan-avlodga yetib kelgan. Bu jarayon orqali xalq oʻz tarixini, urf-odat va qadriyatlarini saqlab qolgan.

Ogʻzaki ijod badiiy jihatdan ham juda boy. U xalqning tasavvuri, obraz yaratish qobiliyati, soʻz sanʼati va ritmik tuygʻularini rivojlantiradi. Masalan, dostonlarda ishlatiladigan metaforalar, tashbehlar, ritmik ohang va qofiya oʻquvchida estetik zavq uygʻotadi. Shu tariqa, xalq ogʻzaki ijodi oʻquvchi qalbida hissiy tajriba uygʻotadi va uning badiiy didini rivojlantiradi.

Ma'naviy ahamiyat nuqtai nazaridan, og'zaki ijod xalqni axloqiy qadriyatlar, milliy o'zlik va tarixiy xotira bilan tanishtiradi. Dostonlar va rivoyatlar orqali sadoqat, jasorat, fidoyilik va adolat kabi fazilatlar targ'ib qilinadi. Shu bilan birga, og'zaki ijod yosh avlodni tarbiyalashda, ularda milliy ruhiyat va ijtimoiy tafakkurni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Xalq og'zaki ijodi nafaqat badiiy va ma'naviy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. U xalq hayotidagi voqealarni, muammolarni, ijtimoiy an'ana va qadriyatlarni aks ettiradi. Shu tariqa, o'quvchilar nafaqat tarixiy va badiiy bilimga ega bo'ladi, balki jamiyatdagi ijtimoiy hayot va qadriyatlarni ham tushunadi.

Shuningdek, xalq og'zaki ijodi orqali dostonlar va rivoyatlar yosh avlodning tafakkurini, ijodiy qobiliyatini va estetik didini rivojlantiradi. Bu jarayon milliy madaniyatni boyitadi, badiiy ifodani rivojlantiradi va adabiyotga yangi shakl va mazmun olib kiradi. Shu tariqa, o'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodi nafaqat tarixiy va ma'naviy, balki badiiy va ijtimoiy jihatdan ham ahamiyatli bo'ladi.

Xulosa

O'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodi milliy adabiyotimizning eng qadimiy va boy shakllaridan biri sifatida nafaqat tarixiy, balki ma'naviy va badiiy ahamiyatga ega. Ular xalqning urf-odatlari, qadriyatlari va tarixiy xotirasini avloddan-avlodga yetkazish bilan birga, yoshlarni axloqiy va ma'naviy jihatdan tarbiyalashga xizmat qiladi. "Alpomish", "Ko'ro'g'li", "G'arib va Shahlo" kabi dostonlar orqali milliy ruhiyat, jasorat, sadoqat va adolat kabi insoniy fazilatlar targ'ib qilinadi, bu esa o'quvchida hissiy va estetik tajriba uyg'otadi.

Shuningdek, xalq og'zaki ijodi jamiyatning ijtimoiy hayotini aks ettirib, badiiy ifoda vositalarini boyitadi va adabiyotning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Og'zaki ijod shakllari orqali yosh avlod milliy merosni qadrlashni, tarixiy tafakkur va madaniy ongini rivojlantirishni o'rganadi.

Shu bois, o'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodi nafaqat o'tmishning guvohi, balki kelajak avlodning ma'naviy va badiiy tarbiyasida muhim vosita bo'lib qoladi. Ular milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani saqlash va adabiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladigan noyob madaniy boylik sifatida har doim qadrlanishi lozim.

Takliflar

O'zbek epik dostonlari va xalq og'zaki ijodini maktab va oliy ta'lim muassasalarida darsliklar orqali kengroq o'rganish va o'quvchilarga tanishtirish lozim.

Yosh avlodni milliy meros bilan tanishtirish maqsadida dostonlarni audiovizual shaklda, teatr va spektakl ko'rinishida sahnalashtirish tavsiya etiladi.

Og'zaki ijod an'alarini saqlash va rivojlantirish uchun mahalliy kutubxonalar, madaniyat markazlari va internet resurslarida maxsus loyihalar yaratish maqsadga muvofiq.

Milliy dostonlarni tahlil qilish va ularning ma'naviy-axloqiy ahamiyatini yoshlar ongiga yetkazish bo'yicha seminar, ilmiy konferensiya va adabiy musobaqalar tashkil etish foydali bo'ladi.

Zamonaviy adabiyotda epik dostonlarning obraz va mavzularidan ilhomlanib, yangi badiiy asarlar yaratish orqali og'zaki ijodning davomiyligini ta'minlash mumkin.

Adabiyotlar

Abdurahmonov, T. *O'zbek xalq og'zaki ijodi tarixi*. Toshkent: Fan, 2010.

Jo'rayev, N. *O'zbek epik dostonlari va ularning badiiy xususiyatlari*. Toshkent: Sharq, 2015.

Qodirov, S. *Milliy adabiyot va og'zaki ijod*. Toshkent: Akademiya, 2012.

Mirzaev, A. *“Alpomish” dostonining ma’naviy va axloqiy qadriyatlari.* Toshkent: Ilm, 2018.

Ergashev, M. *O‘zbek xalq dostonlari: tarix, shakllanish va rivojlanish.* Toshkent: Adabiyot, 2016.

Toshpulatov, B. *Og‘zaki ijod va milliy meros.* Toshkent: Fan va Texnologiya, 2014.

Sobirov, R. *“Ko‘ro‘g‘li” dostonining badiiy tahlili.* Toshkent: Ma’naviyat, 2017.

Abdullaev, I. *Xalq og‘zaki ijodining zamonaviy talqini.* Toshkent: O‘zbekistonda adabiyot, 2019.

Islomov, F. *O‘zbek dostonlari va xalq madaniyati.* Toshkent: San’at, 2013.

Wikipedia contributors. *Uzbek epic poetry.*
https://en.wikipedia.org/wiki/Uzbek_epic_poetry